

УДК 378.147

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi51.362>Корх М. В.^{*},
orcid.org/0000-0002-9401-5240**ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ
МОРСЬКОГО ПРОФІЛЮ ЗАСОБАМИ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

У статті розкривається питання формування професійної компетентності майбутніх моряків у закладах вищої морської освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій, зокрема під час пандемії COVID-19. Наголошено, що в теперішніх умовах тотальної інформатизації морської освіти, необхідності формування професійних компетентностей майбутніх морських фахівців, зокрема без відриву від безпосередньої професійної діяльності, вимагає оптимальної організації їх навчання за дистанційною та змішаною формою та трансформації системи управління морськими освітніми установами в цифровий формат.

Визначено, що необхідність інформатизації морської освіти неодноразово розглядалася як на законодавчому рівні, так і в працях сучасних учених-дослідників питань цифровізації морської освіти.

Проаналізовано сутність поняття «компетентність», «професійна компетентність» та вимоги до професійних компетентностей фахівців морської галузі.

Автором зазначено, що в закладах морської освіти організація дистанційного та змішаного навчання відбувається за допомогою системи LMS Moodle. Зазначено також додаткові цифрові інструменти, які можуть використовуватись для формування професійних здатностей майбутніх морських фахівців.

Зроблено висновок, що успішне формування професійних компетентностей майбутніх морських фахівців сьогодні значно залежить від можливостей реалізації дистанційного та змішаного навчання, що передбачає поєднання очного навчання із застосуванням дистанційних технологій, спеціального програмного забезпечення, симуляторів, віртуальної, доповненої реальності, онлайн та мультимедіа за допомогою LMS Moodle або будь-якої іншої системи супроводу дистанційного навчання. Поєднання різних технологічних рішень для формування професійних компетентностей фахівців морської галузі дозволяє майбутнім морякам ефективно засвоїти знання, сформувати необхідні вміння та навички і, отже, має високий економічний ефект та результативність навчання.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, морська освіта, майбутні фахівці морської галузі, інформатизація освітнього процесу, LMS Moodle.

Постановка проблеми. Питання підготовки висококваліфікованого спеціаліста в умовах сучасного розвитку освітньої системи України та її інтеграції в світовий та європейський освітній простір є на сьогодні актуальною психолого-педагогічною проблемою. Ця проблема безпосередньо стосується і тих фахівців, які працюють на міжнародному ринку праці – випускників закладів морської освіти.

Н. Слюсаренко та О. Задорожня зазначають, що «морська освіта сьогодні на поворотному етапі свого розвитку, тому вибір стратегічних шляхів, напрямів цього розвитку багато в чому зумовлює перспективи не тільки вітчизняної морської освіти, а й наскільки будуть затребуваними і конкурентоспроможними випускники вищих морських навчальних закладів України на міжнародних ринках праці» [10, с. 371].

Сучасна діяльність фахівця морської галузі, офіцерського складу, пов'язана із застосуванням знань та вмінь у галузі експлуатації, діагностування та прогнозування ресурсів сучасної морської техніки, організації її безпечного та ефективного

^{*}© Корх М. В.

використання. Екстремальні умови праці, відповідальність за життя екіпажу, постійне оновлення професійної техніки вимагає від керівників структурних підрозділів судна мати високий рівень професійної майстерності, уміти аналізувати ситуацію та знаходити її нестандартні розв'язки, доводити та аргументувати свою точку зору, опановувати та передавати набуті знання підлеглим, мати творчий тип мислення, володіти здатністю приймати рішення в критичних ситуаціях, що в свою чергу ставить перед морськими освітніми установами завдання активної реалізації компетентнісного підходу та підсиленням міждисциплінарної інтеграції. Освітньої криза, яка відбулася під час пандемії COVID-19 активізувала процес тотальної інформатизації освітнього процесу та значно прискорила процес розвитку дистанційного навчання [12].

Інформаційно-цифрова трансформація освітніх установ морського профілю та формування професійної компетентності майбутнього фахівця морського профілю засобами цифрового навчання на сьогодні є актуальною проблемою.

Аналіз досліджень. Інформаційно-комунікаційні технології значно впливають на якість освітньої системи. Процес цифрової трансформації морської освіти унаслідок інформатизації розглядався багатьма українськими вченими. Використанню цифрових технологій присвячено праці В. Бикова, Н. Жалдака, О. Кохановської, Н. Морзе та ін. Застосування ІКТ в умовах вищої освіти аналізували Н. Єгорченкова, О. Кичань, Ю. Хлевна. Напрями процесу реформування морської освіти розкрито в таких документах: «Положення про державну систему управління безпекою судноплавства», «Стратегічний план розвитку морського транспорту на період до 2020 року», «Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038», «Морська доктрина України на період до 2035 року» та ін. У цих документах підкреслюється важливість системи високоякісної підготовки та перепідготовки морських фахівців. Формування професійних компетентностей морських фахівців розкрито в працях С. Волошинова, І. Сокол, С. Тригуб та ін. Організації дистанційного навчання морських фахівців з використанням системи дистанційного навчання Moodle висвітлено в роботі О. Пасічник, яка підкреслює, що ця система допомагає в реалізації компетентнісного підходу в освіті морських фахівців.

Стрімкий процес розвитку цифрових технологій, активне запровадження дистанційного та змішаного навчання в морських освітніх установах постійно актуалізує питання застосування цифрових інструментів з метою формування професійних компетентностей майбутніх морських фахівців.

Мета статті – проаналізувати сутність та можливості формування професійної компетентності майбутніх морських фахівців засобами цифрових технологій.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи науково-педагогічну та методичну літературу, можна зробити висновок, що дефініція «професійна компетентність» уперше було опубліковано в працях Ю. Бабанського та В. Сластьоніна, і трактувалося як одна із категорій професіоналізму [1, с.107].

Так, В. Сластьонін зазначає, що професійна компетентність є «інтегральна характеристика ділових та особистісних якостей спеціаліста, яка відображає не тільки рівень знань, умінь, досвіду достатніх для досягнення цілей професійної діяльності, але й соціально-моральну позицію особистості» [9, с. 324].

Як сукупність емоційних, пізнавальних та психомоторних дій щодо ефективної діяльності визначають професійну компетентність М. Альге та Ф. Мар'є.

Відповідно до концепції контекстного підходу до навчання, яку запропонував А. Вербицький, професійну компетентність потрактовано як систему знань і вмінь [3, с. 103].

У педагогічному словнику С. Гончаренка професійну компетентність викладено в наступній редакції: «сукупність знань, умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності, умінь аналізувати, передбачати результати професійної діяльності, використовувати інформацію» [4, с. 15].

Виходячи з усього вищезазначеного, розуміємо, що ключове поняття можна визначити як якість особистості, яка надає можливість працювати їй в команді, постійно самовдосконалюватись і бути висококваліфікованим спеціалістом за обраним фахом.

Виходячи з опублікованих праць сучасних науковців з питань морської освіти (Г. Бокарева, О. Касьянов, Л. Ліпшиць, М. Репін, Е. Тіхонов) можна узагальнити наступні принципи формування професійної компетентності майбутніх морських фахівців: тренажерного моделювання; імітації професійно-виробничих ситуацій; професійної мобільності; інтегративності й професійної спрямованості; соціальної зумовленості; багатопрофільної орієнтації; безперервності професійної освіти; спадкоємності; диверсифікації; якості професійної освіти; особистісної спрямованості; гуманізації освіти; випереджувального характеру освіти; інтеграції освіти, науки і виробництва.

Основними документами Міжнародної морської організації (ІМО), у яких регламентуються стандарти підготовки майбутніх морських фахівців, є Міжнародна конвенція про підготовку та дипломування моряків та несення вахти ПДНВ-78/95 р. з Манільськими поправками 2010 р. (ПДНВ) [6]. У Конвенції ПДНВ чітко визначений мінімальний обсяг компетентностей, якими повинен володіти випускник морського закладу. А Манільські поправки визначають нові стандарти компетентностей, дозволяють використовувати методологічні підходи, які покращують механізми реалізації положень цих поправок у підготовці морських спеціалістів.

Також визначений мінімум знань, методи демонстрації компетентностей та критерії для оцінки, але залишається проблема пошуку оптимальних методів оцінювання компетентностей майбутніх морських спеціалістів.

Аналіз нормативних документів, праць вітчизняних та зарубіжних учених щодо підготовки морських фахівців засвідчив, що в умовах імплементації Манільських поправок 2010 р. першочерговим завданням є досягнення якісного нового рівня підготовки морських спеціалістів, використання освітніх ресурсів нового покоління, адаптованих до цілей і завдань професійної підготовки морських фахівців [8, с. 108]. Очевидно, що успішне виконання цих вимог вимагає, насамперед, створення системи оцінювання сформованості професійних компетентностей майбутніх морських фахівців засобами вебтехнологій.

Основною метою застосування інформаційно-цифрових технологій в освітньому процесі є сприяння посиленню інтелектуальних можливостей суб'єктів освітнього процесу та індивідуалізація навчання на всіх ступенях освітньої системи [10, с. 373].

На сьогодні в усіх закладах морської освіти, які функціонують на території України, організовано процес дистанційного або змішаного навчання. У процесі дистанційного навчання формуються уміння активного пошуку знань, їх аналізу, синтезу, систематизації. Воно сприяє підвищенню ІКТ-грамотності, формуванню soft skills, створює мотиваційну основу творчого розвитку особистості, формуванню професійних компетентностей.

У сучасних закладах морської освіти дистанційне та змішане навчання відбувається переважно з використанням системи дистанційного навчання LMS Moodle, яка одночасно поєднує в собі адміністрування, розробку та розміщення навчальних матеріалів, їх безпосередній супровід, внутрішню комунікацію. Інтернет-платформа оновлюється, що забезпечує безперервний процес удосконалення інструментального наповнення.

Так, наприклад, Херсонська державна морська академія використовує Moodle, починаючи з 2015 року. Викладачі закладу (О. Дягилева та А. Юрженко) стверджують, що формування професійних компетентностей майбутніх морських фахівців буде ефективним за умови дотримання таких педагогічних умов: гейміфікований підхід у системі професійної підготовки моряків засобами цифрового освітнього середовища,

забезпечення та підтримання позитивної мотивації здобувачів освіти; розробка та запровадження авторських курсів на LMS Moodle [5, с. 95].

Аналогічний підхід використовується і в Одеській морській академії.

Авторські предметні курси, побудовані на гейміфікованому підході (використання ігрових технологій в неігрових ситуаціях), містять такі характерні ознаки, як система внутрішньопредметних нагород, розподіл за рівнями складності, таблиці лідерів, гейміфіковані вправи, квести, моніторинг особистих досягнень засобами цифрових ресурсів. Варто тут відзначити, що кожна вправа має бути спрямована на формування певних предметних та загальних компетентностей, рівень формування яких перевіряється за допомогою тестування.

Усі професійні компетентності, які має опанувати курсант повинні відображатися у репозиторії компетентностей як до кожного курсу, так і до спеціальності та по мірі опанування відмічатися як досягнуті.

Для забезпечення особистісного зв'язку між здобувачами та викладачами в системі Moodle функціонують такі ресурси як форум та чат. У межах їх використання майбутні морські фахівці мають змогу поставити проблемне питання викладачеві, або обговорити між собою, отримати консультацію, вирішити проблеми (як технічні, так і професійні), які виникають в процесі навчання, вирішувати проблемні задачі з курсу та отримувати за це відповідні бали.

Ігрові завдання, які містять на платформі MOODLE (SCORM-пакет) значно підвищують мотивацію до навчання. Більшість з цих вправ розроблено на основі комп'ютерних ігор.

Окрім вбудованих в пакет функцій, для формування професійних компетентностей, широкого використання набуло H5P, що включає інтерактивний вміст (презентації, відео, вікторини, запитання, ігри тощо) [2].

Через зовнішні покликання курс можна «пожвавити» такими ресурсами, як Kahoot, Wordwall, Quizziz, Quizlet та ін. Широко використовуються правки LearningApps за допомогою SCORM-пакетів. Ця платформа містить понад 20 видів вправ (пазли, завдання на зіставлення, стрічки часу, гра «Хто хоче стати мільйонером», інтерактивний кросворд, вправи на пошук слів та ін.). Більша частина таких завдань підтримують аудіо та відео контент.

Цікавим та корисним для формування професійних компетентностей майбутніх морських фахівців є квестові завдання, які залежно від типу можуть складатися з інструкції, покликання, яке зашифроване у QR-коді. Як результат завдання потрібно знайти ключі та відповісти на фінальне завдання, яке може містити різноманітні питання (співвідношення, множинний вибір, перенесення слів на текст або малюнок та ін.). Звичайно ж, що за виконання такого завдання має отримуватись бонусний або накопичувальний бал.

Варто відзначити, що дистанційний формат передбачає, окрім розміщення матеріалів, використання сервісів відеозв'язку (Skype, Zoom, Google Meet та ін.).

В умовах дистанційного та змішаного навчання в системі морської освіти, урахувавши специфіку підготовки майбутніх морських фахівців, широке використання отримали симуляційні технології: моделі-муляжі, тренажери віртуальної реальності, манекени-імітатори та ін.

У морських освітніх установах використовуються зокрема навігаційні інформаційні системи, тренажерний комплекс по кріпленню морських контейнерів, тренажер «Шлюпка вільного падіння», повнофункціональний навігаційний ходовий місток, тренажерний комплекс по відпрацюванню навичок безпеки на воді, повнофункціональний тренажер швартової станції, повнофункціональний тренажер машинного відділення, тренажер із вантажних операцій з великогабаритними вантажами, тренажер ГМЗЛБ, повнофункціональний тренажер використання РЛС

та ЗАРП при розходженні суден, повнофункціональний тренажер судна з динамічною системою позиціонування та ін. [7, с. 84-85].

Задля отримання зворотного зв'язку до курсів вважаємо за доцільне розміщення додаткових анкет, створених засобами Google-документів, або заповнення фідбек-таблиць в ресурсі Padlet. Результати такого зворотного зв'язку корисні при оцінюванні і стимулюванні навчання, процесу діагностики формування професійних компетентностей майбутніх морських фахівців.

Висновки. Таким чином, успішне формування професійних компетентностей майбутніх морських фахівців сьогодні значно залежить від можливостей реалізації дистанційного та змішаного навчання, що сьогодні передбачає поєднання очного навчання із застосуванням дистанційних технологій, спеціального програмного забезпечення, симуляторів, віртуальної, доповненої реальності, онлайн та мультимедіа за допомогою LMS Moodle або будь-якої іншої системи супроводу дистанційного навчання. Поєднання різних технологічних рішень для формування професійних компетентностей фахівців морської галузі дозволяє майбутнім морякам ефективно засвоїти знання, сформувати необхідні вміння та навички і, отже, має високий економічний ефект та результативність навчання.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у висвітленні особливостей застосування системи дистанційного навчання Moodle в Національному університеті «Одеська морська академія».

Список використаних джерел:

1. Бабанский Ю. К., Слостенин В. А. и др. Педагогика / Под ред. Ю. К. Бабанского. М.: Просвещение, 1988. 479 с.
2. Биков В. Ю. Сучасні завдання інформатизації освіти. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. № 1 (15). URL : <https://doi.org/10.33407/itlt.v15i1.25>
3. Вербицкий А. А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход. М.: Высш. шк., 1991. 207 с.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ: Либідь, 1997. 421 с.
5. Дягилева О. С., Юрженко А. Ю. Запровадження моделі формування комунікативної англійської компетентності у систему професійної підготовки майбутніх судових механіків. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2018 № 3-4 (38-39). С. 92–98.
6. Манільські поправки до додатка до Міжнародної конвенції про підготовку і дипломування моряків та несення вахти (ПДНВ) 1978 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_052#Text
7. Попова Г. В. «Віртуально-реальне судно» як інформаційна педагогічна інфраструктура Херсонської державної морської академії. *Engineering and Educational Technologies*. 2019. № 7 (1). С. 79–88.
8. Попова Г. В. Оцінювання когнітивного компоненту професійних компетентностей засобами LMS MOODLE у підготовці морських фахівців. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2019. Том 72. № 4. С. 106-120.
9. Слостенин В. А. и др. Педагогика: учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; под ред. В. А. Слостенина. М.: Издат. центр «Академия», 2002. 576 с.
10. Слюсаренко Н. В., Задорожня О. І. Розвиток інформаційних технологій в системі морської освіти України: історія та сьогодення. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: зб. наук. праць*. Випуск 50 / редкол. Київ; Вінниця: ТОВ фірма «Планер», 2018. С. 370–375.
11. Столяренко О. В. Термінологічні аспекти у визначенні сутності формування професійної компетентності майбутнього фахівця. URL: <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23629/51118.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
12. Strielkowski W. COVID-19 pandemic and the digital revolution in academia and higher education. *Preprints*, 2020040290. 2020. DOI: <http://doi.org/10.20944/preprints202004.0290.v1>

References:

1. Babanskii, Yu. K., & Slastenin, V. A. (Ed.). (1988). *Pedagogika* [Pedagogy]. M.: Prosveshchenie [in Russian].
2. Bykov, V. Yu. (2010). Suchasni zavdannia informatyzatsii osvity [Modern tasks of informatization of education]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*, 1 (15). Retrieved from <https://doi.org/10.33407/itlt.v15i1.25> [in Ukrainian].
3. Verbitckii, A. A. (1991). Aktivnoe obuchenie v vysshei shkole: kontekstnyi podkhod [Active Learning in Higher School: A Contextual Approach]. M.: Vyssh. shk. [in Russian].
4. Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
5. Diahyleva, O. S., & Yurzhenko, A. Yu. (2018). Zaprovdzhennia modeli formuvannia komunikatyvnoi anhlomovnoi kompetentnosti u systemu profesiinoi pidhotovky maibutnikh sudnovykh mekhanikiv [Introduction of the model of communicative English competence formation in the system of professional training of future ship mechanics]. *Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky*, 3-4 (38-39), 92–98 [in Ukrainian].
6. Manila Amendments to the Annex to International Convention on Training and Certification of Seafarers and Watchkeeping (ICC), 1978. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_052#Text [in Ukrainian].
7. Popova, G. V. (2019). «Virtualno-realnoe sudno» kak iformatcionnaia pedagogicheskaiia infrastruktura Khersonskoi gosudarstvennoi morskoi akademii ["Virtual reality ship" as an information pedagogical infrastructure of Kherson State Maritime Academy]. *Engineering and Educational Technologies*, 7 (1), 79–88 [in Russian].
8. Popova, H. V. (2019). Otsiniuvannia kohnityvnoho komponentu profesiinykh kompetentnosti zasobamy LMS MOODLE u pidhotovtsi morskyykh fakhivtsiv [Assessment of the cognitive component of professional competencies using LMS MOODLE tools in the training of maritime specialists]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia*, 72 (4), 106-120 [in Ukrainian].
9. Slastenin, V. A., Isaev, I. F., & Shiianov, E. N. (Ed.). (2002). *Pedagogika* [Pedagogy]. M.: Akademiia [in Russian].
10. Slyusarenko, N. V., & Zadorozhnia, O. I. (2018). Rozvytok informatsiinykh tekhnologii v systemi morskoi osvity Ukrainy: istoriia ta sohodennia [Development of information technologies in the system of maritime education of Ukraine: history and nowadays]. *Suchasni informatsiini tekhnologii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*, 50, 370–375 [in Ukrainian].
11. Stoliarenko, O. V. (2016). *Terminolohichni aspekty u vyznachenni sutnosti formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho fakhivtsia* [Terminological aspects in determining the essence of the professional competence formation of the future specialist]. Retrieved from <https://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23629/51118.pdf?sequence=2&isAllowed=y> [in Ukrainian].
12. Strielkowski, W. (2020). COVID-19 pandemic and the digital revolution in academia and higher education. *Preprints*, 2020040290. Doi: [10.20944/preprints202004.0290.v1](https://doi.org/10.20944/preprints202004.0290.v1) [in English].

Korh M. V.,

orcid.org/0000-0002-9401-5240

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE MARITIME SPECIALISTS USING MODERN DIGITAL TECHNOLOGIES

The article discusses the issue of forming the professional competences of future mariners in higher maritime education institutions by means of information and communication technologies, in particular during the COVID-19 pandemic. It has been emphasized that, the necessity to form professional competencies of future maritime specialists in the current conditions of total informatization of maritime education, including without separation from direct professional activity, requires the optimal organization of their training in a distance and blended form and the transformation of the management system of maritime educational institutions into a digital format.

It has been determined that the need for informatization of maritime education was repeatedly considered both at the legislative level and in the works of modern researchers on issues of digitalization of maritime education.

The essence of the concept of "competence", "professional competence" and the requirements for professional competences of specialists in the maritime industry has been analyzed.

The author states that the organization of distance and blended learning in maritime education institutions takes place with the help of the LMS Moodle system. Additional digital tools that can be used to shape the professional abilities of future maritime specialists have been also indicated.

It has been concluded that the successful formation of professional competencies of future maritime specialists today significantly depends on the possibilities of distance and blended learning, which today involves a combination of face-to-face learning with the use of distance technologies, special software, simulators, virtual (VR) and augmented reality (AR), online and multimedia using LMS Moodle or any other distance learning support system. The combination of various technological solutions for the formation of professional competences of maritime specialists allows future sailors to effectively acquire knowledge, form the necessary skills and, therefore, has a high economic effect and effectiveness of training.

Key words: competence, professional competence, maritime education, future specialists of the maritime industry, informatization of the educational process, LMS Moodle.

Дата надходження статті: 15.12.2021 р.

Рецензент: доктор педагогічних наук Данилюк С. С.

UDC 378.147.016:656.61.052

DOI <https://doi.org/10.37915/pa.vi51.357>

Lipshyts L. V.*,

orcid.org/0000-0001-6443-3321

SOFT SKILLS DEVELOPMENT AS THE MEANS FOR EFFECTIVE COMMUNICATION OF SEAFARERS

The article substantiates the importance of soft skills development as they should be used by seafarers for effective communication.

The author emphasizes that as modern maritime industry is changing it needs specialists who possess professional competencies including developed soft skills to meet the requirements of the rapid transformations of the maritime sphere.

Such features that are required for effective teamwork on ships as mutual understanding, communication, positive atmosphere, professionalism, soft skills, adaptability are described in the article.

The author has analyzed the publications of some researchers on hard and soft skills and summarized that both types of skills enhance team work on the ships. It has been stated that soft skills are used to improve relationships between seamen on the ships.

Special attention is paid to communication of seamen as a great resource and tool for activity, understanding and cooperation. The author highlights that with a mixed crew communication becomes more important as crew members understand messages differently. Such features of good communication as closed-loop communication and challenge and response concept are analyzed in the article. In author's viewpoint those features are important for seamen as they should always be alert and correct the mistakes if they notice them. To interact without any conflicts and personal clashes seamen have to follow the rules of cooperation, tolerance, mutual understanding, and be flexible and adaptable as well.

As there is an inextricable link between hard and soft skills it is emphasized that maritime higher educational institutions should provide the students with well-designed and targeted training aiming at developing personal attributes and professional competencies. In this connection the teacher's role is significant.

Key words: communication, soft skills, seafarers, effective, development, flexibility, tolerance, adaptability, cooperation.

*© Lipshyts L. V.